

پولشویی و آثار و نتایج حاصل از آن

زهرة سیدین بروجنی

دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

Email: Z.seyedain@gmail.com

چکیده

پولشویی بعنوان پدیده ای نو ظهور، یکی از جرایم مهم مالی در سطح بین المللی محسوب می شود که عبارت است از تبدیل یا انتقال دارایی باهدف پنهان کردن منشا غیر قانونی آن یا کمک کردن به هر شخصی که این جرایم را مرتکب می شود. باتوجه به اثرات مخرب پولشویی بویژه در اقتصاد، کشورها قوانینی در راستای مبارزه با پولشویی وضع کرده اند. ایران هم چند سالی است که به مقابله با پولشویی توجه خاصی داشته است در همین راستا علاوه بر تصویب قانون مبارزه با پولشویی در سال 86، اجرای برخی طرح ها و قوانین مالیاتی نیز به تحقق این هدف کمک نموده است. در این مقاله به تعریف پولشویی، مبانی، ویژگی ها، مراحل و آثار پولشویی و در نهایت نتیجه گیری می پردازیم.

کلید واژه: پولشویی، تصفیه پول، اکل مال به باطل، جرایم سازمان یافته

مقدمه

گسترش جهانی شدن، بویژه در بحث اقتصاد، به تشدید برخی پدیده های مضر منجر شده که از آن جمله می توان پولشویی را نام برد. پولشویی پدیده ای نو و جدیدی است که از حقوق بین الملل وارد حقوق داخلی شده است و عملاً از دهه 1980م در مورد قاچاق مواد مخدر و داروهای روان گردان جلب توجه نمود. به دلیل آگاهی کشورهای غربی از سودهای کلان حاصل از قاچاق مواد و آثار سوء این عواید غیر قانونی بر اقتصاد و اجتماع موجب شده تا این کشورها با تصویب قوانین ملی به جرم انگاری پولشویی در قلمرو خود اقدام کنند. اولین کشوری که در قوانین خود، پولشویی را بعنوان

یک جرم جزایی، به رسمیت شناخت ایالات متحده آمریکا است. مطالعات نشان می دهد که کشورهای در حال توسعه بیشتر در معرض فعالیتهای پولشویی قرار می گیرند زیرا به دلیل عدم نظارت دولت در این کشورها، استفاده از روشهای غیر قانونی آسان است. از بین رفتن مرزهای ملی، فرایند جهانی سازی و آمیختگی بازارهای مالی سبب شده است که دارایی ها و عواید حاصل از جرم در میان شمار زیادی از معاملات مشروع بتواند بصورت بی نام جای گیرد بطوریکه ردیابی آنها دشوار باشد. پولهای کثیف از طرق مختلف مثل تجارت غیر قانونی اسلحه، درآمدهای حاصل از قاچاق مواد مخدر، ارتشا و فساد اداری، فرار از پرداخت مالیات، قاچاق کالا کلاهبرداری، سرقت، داد و ستد اموال مسروقه، جعل و اختلاس و جرایم دیگر وارد اقتصاد کشور می شوند پولشویی آثار منفی زیادی بر نظام اقتصادی کشورها می گذارد و مانعی بر سر راه فعالیتهای صحیح بازار های مالی قرار می دهد. این موانع باعث از بی اعتمادی نسبت به بازارهای مالی و از بین رفتن انگیزه ی صاحبان منابع برای استفاده از این بازارها می شود. پولشویی نفوذ گروه های سازمان یافته را در حرف و مشاغل مشروع تسهیل می کند و فساد را در آنها رواج می دهد پولشویی همچنین دست آوردهای اجتماعی را از بین می برد و تهدیدی برای امنیت محسوب می شود.

فصل اول: کلیات

گفتار اول: تاریخچه پولشویی

در خصوص اینکه پدیده پولشویی به چه زمانی بر می گردد و برای اولین بار توسط چه کسی یا چه گروهی انجام شده سه نظر وجود دارد اولین و دومین دیدگاه که به کرار در مقالات مختلف داخلی و خارجی به آن اشاره شده معتقد است که منشا به مالکیت مافیا بر شبکه ای از رختشوی خانه های ماشینی در ایالات متحده در دهه 30 بر می گردد در آن سالها گانگسترها فعالتهای گسترده در برخی از مراکز همچون نیویورک داشتند. آنها پولهای کلانی را که از اخاذی، فحشا، قمار، قاچاق و مشروبات الکلی بدست آورده بودند و لازم بود صورت مشروعی به آنها بدهند، یکی از راههای گانگسترها خرید کسب و کار های بظاهر مشروع و آمیختن درآمدهای غیر قانونی با درآمدهای مشروع بود. عده ای نیز بر این باورند که اصطلاح پولشویی بخاطر این است که پولهای سیاه با یک مجموعه نقل و انتقال شسته می شوند این مفهوم اولین بار در رسوایی واتر گیت پدیدار شد. دیدگاه سوم استرلینگ سیگراو است که در کتاب خود می نویسد پولشویی به 3000 هزار سال قبل بر می گردد زمانی که بازرگانان چینی اموال خود را از ترس مصادره شدن توسط دولت مرکزی، پنهان می کردند.¹

گفتار دوم: تعریف پولشویی

تعاریف متعددی از پولشویی توسط محققان و نهادهای داخلی و بین المللی ارائه شده که کم و بیش مفهوم واحدی را با تاکید بر ویژگیهای خاص مسئله پول، به ذهن متبادر می کنند.

پولشویی ترجمه کلمه انگلیسی money laundering به معنای شستن پول است که در متون فارسی تحت عنوان تطهیر پول نامیده می شود. بطور کلی پولشویی فرآیندیست که طی آن شکل مبدا و مشخصات پولهای آلوده حاصل از معاملات غیر قانونی نظیر تجارت مواد مخدر، جرایم سازمان یافته و تروریسم و نظایر اینها تغییر می یابد و صورت قانونی بخود می گیرد.

تعریف پولشویی در بند ماده 3 کنوانسیون وین عبارت است از: "تبدیل یا انتقال اموال با علم به اینکه چنین اموالی ناشی از جرم مندرج در بند الف (مواد مخدر و داروهای روان گردان) بوده یا ناشی از عمل مشارکت در چنین جرمی هستند، بمنظور اخفا یا انحراف منشا غیر قانونی مال یا به منظور کمک کردن به کسی که در ارتکاب چنین جرمی نقش داشته، تا از آثار قانونی عمل خود رهایی یابد".

قانون مبارزه با پولشویی (ماده 2 مصوب 86): 1-تحصیل، تملیک، نگهداری یا استفاده از عواید حاصل از فعالیت‌های غیر قانونی با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه ارتکاب جرم بدست آمده باشد 2-تبدیل، مبادله یا انتقال عواید بمنظور پنهان کردن منشا غیر قانونی آن با علم به اینکه بطور مستقیم یا غیر مستقیم ناشی از ارتکاب جرم بوده یا کمک به مرتکب به نحوی که مشمول آثار قانونی ارتکاب آن جرم نگردد 3- اخفا، پنهان یا کتمان کردن ماهیت واقعی، منشا، منبع، محل، جابجایی یا مالکیت عوایدی که بطور مستقیم یا غیر مستقیم در نتیجه جرم حاصل شده باشد.¹

فصل دوم: آثار پولشویی

پول شویی نهادهای بخش مالی را که برای رشد اقتصادی حیاتی هستند، با نابودی رو به رو می کند و با تشویق فعالیت های جنایی و فساد اداری، رشد اقتصادی را کاهش می دهد رشد پول شویی به صورت فعالیت های زیر زمینی، به دلیل ثبت نشدن در تولید ناخالص مال کشور، سیاستگذاری اقتصادی را متاثر خواهد کرد. از دیگر

آثار زیانبار این پدیده، کاهش درآمد های دولت است که به صورت غیر مستقیم به اشخاصی که مالیات های خود را صادقانه پرداخت می کنند، لطمه وارد می کند. پول شویی جمع آوری مالیات را با مشکل زو به رو می کند و باعث تضعیف بخش خصوصی، تضعیف امنیت ملی و اثرات بر رشد نرخ بهره و ارز دارد.

بر اساس مطالعات سازمانهای بین المللی، ارتباط نزدیکی بین شاخص های اقتصادی با حجم و گستردگی پول شویی وجود دارد که به آنها اشاره می کنیم : 1- هر قدر فعالیتهای فیر قانونی در اقتصاد بیشتر باشد هر چه جدایی موسسات و فعالیتهای آنان کمتر باشد، کشف پولشویی آنها دشوارتر است 2- هر اندازه سهم بخش خدمات نسبت به بخش تولید بالاتر باشد امکان برقراری پولشویی در اقتصاد قوی تر است. 3- هر چه کاربرد چک، کارتهای اعتباری و ابزارهای غیر نقدی در اقتصاد بیشتر باشد بطوریکه افراد بتوانند در امور غیر قانونی دخالت کنند، کشف پولشویی دشوارتر است.

گفتار اول: آثار پولشویی بر کشورهای در حال توسعه = افزایش میزان جرم یا فساد

مجرمان در صورتی موفق خواهند شد منشا مال مجرمانه را پنهان کنند و این امر از طریق نظامهای مالی و بین المللی بنحوی امکان پذیر است که غیر قابل ردیابی باشد. تاثیر پولشویی بر کشورهای در حال توسعه بعلت وجود بازارهای مالی کوچک و بدون عمق، مخرب تر است و ثبات اقتصادی و سیاسی آنها را در معرض خطر جدی قرار می دهد. عوامل دخیل در بروز بستر مناسب برای ایجاد فساد در این کشورها عبارتند از: 1 سیستم نا کار آمد و ضعیف مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم 2 عدم شمول مقررات پیشگیری از پولشویی به بخشی از موسسات مالی 3- اجرای ضعیف یا انتخابی قانون مبارزه با پولشویی 4- عدم پیش بینی مجازات مناسب برای مرتکبان جرم پولشویی 5- محدودیت قلمرو شمول جرایم منشا. رواج پولشویی در جامعه موجب گسترش جرم ارتشا در بین کارمندان و مدیران موسسات مالی و وکلا و حسابرسان، قانونگذاران، مجریان قانون، مقامات قضایی، نیروهای انتظامی وغیره می شود.

گفتار دوم: آثار بین المللی پدیده پولشویی

مهمترین اثر رسوایی یک کشور به پولشویی و امنیت آن برای مجرمان، امکان قطع روابط موسسات مالی خارجی است حتی اگر موسسات این روابط را قطع نکنند و فقط معاملات خود را به بررسی بیشتر موقوف کنند، هزینه انجام این معاملات را افزایش می دهند و یا روابط کارگزاری را قطع یا از اعطای وام به این کشورها خوداری خواهند کرد در این شرایط، حتی معاملات مشروع و قانونی این کشورها در معرض آسیب قرار می گیرد چون دسترسی به بازارهای جهانی ناممکن یا پر هزینه است. کشورها بدون قوانین مبارزه با پولشویی یا با داشتن قوانین ناکارآمد نمی توانند سرمایه های خارجی را جذب کنند.

گفتار سوم: تضعیف موسسات مالی

پدیده پولشویی سلامت موسسات مالی را به خطر می اندازد و به اشکال مختلف موجب بی ثباتی آنها می شود پولشویی نه تنها بر سیستم بانکی بلکه بر موسسات مالی از جمله شرکت های بیمه، مدیریت سرمایه گذاری و کارگزاران سهام تاثیر منفی می گذارد. مهمترین آثار پولشویی بر موسسات مالی عبارتند از: 1- ورود خسارت 2- بحران نقدینگی بعثت برداشت ناگهانی وجوه از سیستم مالی 3- قطع روابط کارگزاری 4- احتساب هزینه های مربوط به بررسی و نظارت و کشف جرایم در قراردادها و تحمیل آن به کشور 5- توقیف و ضبط دارایی ها 6- کاهش ارزش سهام موسسات مالی. اتهام پولشویی و ریسک شهرت که تاثیر منفی بر حسن شهرت موسسه دارد و تالی فاسد آن جذب مشتریان غیر معتبر و از دست دادن وجوه و منابع قانونی و ارزشمند بعثت سلب یا کاهش اعتماد عمومی است ضمن آنکه وجوه سرمایه گذاری شده از ناحیه پولشویان را نمی توان در زمره منابع پایدار تلقی کرد و عموماً بانک ها بصورت ناگهانی با تقاضای برداشت وجه یا انتقال آن مواجه می شوند. ریسک عملیاتی که در عدم وجود یا نقص فرآیند کنترل، اشتباهات کارکنان، نقص سیستم یا حوادث خارجی بوجود می آید. تحقق چنین خسارتی موجب می شود که بانک با فسخ قراردادها یا افزایش هزینه خدمات معاملات بین بانکی یا قطع روابط کارگزاری روبرو شود. ریسک قانونی، ریسک اقامه دعوا، دعوای متقابل، پرداخت جریمه ها و مجازات های نقدی است که هزینه های موسسه را افزایش می دهد و حتی ممکن است به انحلال موسسه منجر شود. ریسک متمرکز، ریسکی است که از اعطای وام به یک متقاضی یا یک گروه مرتبط ناشی می شود این ریسک در صورتی تحقق می یابد که مشتری کاملاً شناسایی نشده باشد. زیرا تحقق درباره ی حرفه مشتری و منبع درآمد او از ارکان مهم

شناسایی است و در صورت شناسایی دقیق مشتری و افراد ذی ربط، احتمال تحقق ریسک تمرکز کاهش خواهد یافت. پولشویی تلاش کشورها در زمینه خصوصی سازی را مختل یا روند آن را دچار آسیب می کنند. زیرا مجرمان و گروههای سازمان یافته، بعثت دسترسی به منابع غیر مشروع در خرید سهام یا واگذاری شرکت‌های دولتی مبالغ بیشتری پیشنهاد می کنند. وجود قوانین مناسب برای مبارزه با پولشویی مزایای دارد از جمله 1- مبارزه با فساد: تصویب قوانین مناسب برای مبارزه با پولشویی و شناسایی پولشویی بعنوان جرم مستقل از جرم منشا روشی برای مقابله با این پدیده است. 2- افزایش ثبات موسسات مالی: اعتماد عمومی به موسسات مالی باعث ثبات اقتصادی آنها می شود. با تدوین استانداردهای لازم، ریسک موسسات مالی کاهش خواهد یافت و این شامل جلوگیری از ورود خسارت ناشی از تقلب و سوء استفاده مستقیم مجرمان از بانک کنترل‌های داخلی و نیز نقض قانون خواهد بود.

فصل سوم: ویژگی های پولشویی

گفتار اول: مسبق به وقوع جرم مبنا

لازمه تحقق عملیات پولشویی این است که قبلا و بدوا جرمی واقع شود که در اثر ارتکاب آن درآمدی برای مرتکب حاصل شود. سپس فعل و انفعالاتی بر روی درآمدهای حاصل برای تطهیر آن انجام شود. تا جرمی واقع نشود و درآمدی از محل ارتکاب بدست نیاید پولشویی نمی تواند محقق شود. طبق بند 5 ماده ی 1 کنوانسیون شورای اروپا، مراد از جرم مبنا یا مقدم "هر جرم جزایی است که در نتیجه آن درآمدی بدست آید اما این اطلاق در همه ی قوانین وجود ندارد و در قانونگذاری های مختلف بر حسب نوع سیاست جنایی اتخاذ شده، نوع و تعداد جرایم مبنای پولشویی متفاوت است قوانین ضد پولشویی را به سه دسته تقسیم می کنند الف-قوانینی که صرفا جرایم مربوط به مواد مخدر را به عنوان جرم مبنای پولشویی می شناسند. در سطح بین المللی نیز سازمان ملل متحد، در کنوانسیون مبارزه با قاچاق مواد و داروهای روانگردان مصوب 1998، بدون اشاره به تطهیر درآمدهای حاصل از سایر جرایم، صرفا شست و شوی درآمدهای حاصل از مواد را جرم شناخته است ب-قوانینی که تنها تعدادی از جرایم مهم را جرم مبنای پولشویی می داند. بخش 4 قانون عواید حاصل از جرایم مهم بوتسوانا مقرر می دارد: شخصی که بطور مستقیم یا غیر مستقیم با پول یا اموالی که از ارتکاب جرم مهمی بدست آمده است، معامله نماید، خواه محل ارتکاب جرم بوتسوانال باشد یا. مرتکب جرم پولشویی تلقی خواهد شد ج-قوانینی که همه ی

جرایم دارای درآمد را، جرم مبنای پولشویی تلقی می کنند. در انگلستان به موجب قانون دادرسی کیفری سال 1992 کلیه ی اموال ناشی از قاچاق مواد مخدر و عواید ناشی از سایر جرایم، موضوع جرم پولشویی دانسته شد.

گفتار دوم: فراملی بودن

مراد از جرم فراملی، عملی ست که باعث نقل و انتقال اطلاعات، اشیا اشخاص، پول یا سایر اموال از مرزهای یک کشور می شود و حداقل یکی از کشورهای دیگر، برای این عمل، ویژگی مجرمانه قائل است. * به عبارتی جرم زمانی از وصف فراملی بر خوردار می گردد که یک عامل خارجی اعم از یک مباشر، شریک، معاون یا محل ارتکاب تمام یا بخشی از اعمال مجرمانه و یا حصول نتیجه ی عمل مجرمانه، در جریان عملیات مجرمانه دخیل باشد. ارتکاب فعالیت‌های از نوع مافیایی، جرایم علیه منافع جامعه ی اروپا، تروریسم، قاچاق مواد و تطهیر پول های نامشروع، مستلزم وجود شبکه های بین المللی است. شستن پولهای کثیف ناشی از جرم به سبب ماهیت عمل، معمولاً مستلزم رد و بدل کردن اسناد بین چند کشور و انجام معاملات متعدد و با پیچیدگی بسیار است که باعث خروج مال از یک کشور و انتقال آن به کشور دیگر می شود. گسترش عملیات تطهیر پول در چند کشور ضمن توسعه ی امکان بهره گیری از افراد، موجب استتار فرآیند تطهیر پول و کندی عملیات کشف و مبارزه با آن می شود وقتی مال حاصل از عمل مجرمانه از کشور محل وقوع جرم به کشور دیگر منتقل گردد با توجه به اینکه نیروهای قضایی کشور مقصد اطلاعی از ماهیت این پول ندارند و این که اعطای اطلاعات و ابراز دلایل به این نیروها، به سبب لزوم طی تشریفات قانونی، مستلزم گذشت زمان است، لذا فرصت مناسبی برای انتقال یا تبدیل اموال در اختیار پولشویان قرار می گیرد که در نهایت عملیات کشف را دشوار می نماید. اصولاً پولشویی به دو طریق جامعه ی فراملی به تن می پوشد. اول، ادغام بازارهای مالی در یک مجموعه با ماهیت جهانی دوم، تلاش قاچاقچیان برای پرهیز از کشف عملیات جرم، بوسیله ی عملکردهای شدید قانونی، از طریق انتقال اموال به کشورهای که در آنها برخورد با پولشویی ضعیف تر بوده، یا فاقد قانون یا قانونی در سطح ابتدایی دارند. * ویژگی فراملی بودن، مانع استواری در راه مبارزه با پولشویی و مجازات مرتکبین و باز پس گیری وجوه مربوطه ایجاد می کند. زیرا از یک دولت تا دولت دیگر عناصر تشکیل دهنده ی جرم و مجازات متفاوت است.

گفتار سوم: تعدد مباشر

غالبا جرایم بصورت انفرادی واقع می شوند اما گاه یک یا چند نفر با همکاری یکدیگر مرتکب عمل مجرمانه می کردند که در این صورت شرکت یا معاونت در جرم تحقق خواهد یافت. نظر به اینکه فرآیند پولشویی از مراحل پیچیده ای تشکیل شده است و انجام همه ی این مراحل توسط یک نفر امکان پذیر نیست و هم با هدف پولشویی که همانا مخفی کردن منشا مجرمانه ی اموال تحصیل شده از جرم است، در تعارض است از این رو پولشویان در انجام عمل از افراد متعدد استفاده می کنند.

گفتار چهارم: تخصصی بودن ارتکاب

در سالهای اخیر قوانین بعضا شدیدی در مبارزه با پولشویی، با بهره گیری از تکنولوژی پیشرفته وضع شده است این امر باعث شده استفاده از افرادی که در جزئیات تکنولوژی جدید، مسائل مالی بین المللی و قوانین داخلی و خارجی مسلط هستند برای ایجاد گروه های حرفه ای پول شویی افزایش یابد حرفه ای ها نه تنها برای مخفی کردن منبع اصلی درآمدها، بلکه برای اداره ی سرمایه گذاری در زمینه ی اموال غیرمنقول و دیگر دارایی های قانونی نیز مورد استفاده قرار می گیرند استفاده از افراد حرفه ای، علاوه بر تسریع در حصول نتیجه، خطر کشف اموال و به ویژه شناسایی و دست گیری مرتکبین جرم مبنا را نیز کاهش می دهد. پول شویان حرفه ای، معمولا شامل حساب داران، بانک داران و حقوق دانانی هستند که بدون آن که در فعالیت مجرمانه ی اصلی نقشی ایفا کرده باشند، خدمات مشاوره ای خود را در قبال اخذ دست مز های کلان و با استفاده از تخصص های حرفه ای خود به مجرمین ارائه می دهند.

نتیجه گیری

مجاورت ایران با بزرگترین کشورهای تولید کننده مواد مخدر -افغانستان و پاکستان-، قرار گرفتن در مسیرهای ترانزیت کالا های مجاز و غیر مجاز، هم جواری با مراکز آزاد تجاری منطقه ای مثل دبی، وسعت مرزهای آبی و خاکی و همسایگی با کشور عراق به عنوان یکی از محورهای اصلی بحران در منطقه و بیمار بودن اقتصاد، عواملی هستند که ایران را به محل مناسبی برای پول شویی تبدیل کرده است. در کشور های پیشرفته، پول شویی اغلب در درون بخش رسمی اقتصاد انجام می گیرد اما در ایران بیشتر در بخش غیر رسمی که از هر گونه نظارت محروم است، صورت می گیرد. قاچاق کالا نیز یکی از روش های مورد استفاده پول شویان برای تطهیر عواید ناشی از جرم در ایران است. با توجه به اینکه در ایران پولشویی بیشتر در جریان مبادله ی چک پول و طلا و مسکن و اوراق سهام روی می دهد، به همین خاطر باید بر روی این بخش ها کنترل بیشتری صورت گیرد.

در پایان به برخی قوانین پراکنده در مورد پول شویی در ایران اشاره می کنیم. الف-قانون الحلق دولت ایران به کنوانسیون ملل متحد -وین: در سال 1370 قانون الحاق دولت ایران به کنوانسیون ملل متحد به تصویب رسید به موجب ماده واحده، به دولت اجازه داده شده تا آن مفاد کنوانسیون که با موازین اسلام معارض است، لازم الرعایه نباشد. این کنوانسیون به تنهایی و بدون تدوین قوانین ملی قابلیت اجرایی ندارد بلکه بیشتر جنبه ارشادی دارد چون در بند 1 ماده 3 به اعضا توصیه شده که اعمال مصرحه را جرم بشناسند، بنابر این چون مجازاتی برای آنها مشخص نشده است بدون تصویب قوانین داخلی نمی توان عنوان جرم را بر آن اطلاق نمود. در حال حاضر هیچ یک از اقداماتی که در این کنوانسیون به عنوان پول شویی نام برده، در صورت ارتکاب در ایران جرم و مستوجب مجازات نیست. ب-ماده ی 28 قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر مصوب 76 که طبق آن کلیه ی اموالی که از راه قاچاق مواد تحصیل شده، نیز اموال متهمان فراری این قانون، در صورت وجود ادله کافی برای مصادره به نفع دولت ضبط و مشمول اصل 53 قانون اساسی در خصوص اموال دولتی نمی باشد. ج-اصل 49 قانون اساسی از دیگر نصوص مرتبط با پول شویی در ایران است ماده 14 این قانون به صراحت در مورد پول شویی پرداخته. در این ماده آمده "هرگونه نقل و انتقال اموال موضوع اصل 49 به منظور فرار از مقررات این قانون پس از اثبات، باطل و بلا اثر است انتقال گیرنده در صورت مطلع بودن و انتقال دهنده، به مجازات کلاهبرداری محکوم خواهند شد.¹

منابع

1. جلالی فراهانی، امیر حسین. پولشویی الکترونیکی. نشر باشگاه اندیشه. چاپ اول. 1387 تهران
2. سلیمانی، حمید و عبدالکریم عبداللهی نژاد. بررسی مبانی فقهی پولشویی. مجله ی مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال دوم، شماره سوم، 1389 تهران
3. شفیع، سعیده و محمد حسن صبوری. بررسی شیوه های مبارزه با پولشویی با تاکید بر راهکارهای مالیاتی. فصلنامه ی تخصصی مالیات، دوره ی جدید، چاپ پنجم. 1388 تهران
4. شیوا، رضا و حسین میکائیل پور. اثرات منفی پولشویی بر توسعه ی اقتصادی. مجله دانش و توسعه، شماره 21، 1386 تهران
5. لطفی، مهرآسا. بررسی پولشویی در حقوق ایران. مجموعه مقالات. نشر صدا. 1384 تهران
6. موسوی مقدم، محمد. پولشویی. نشر نینوا. چاپ دوم. 1386 قم